

Halík, Tomáš: Vzýván i nevzýván. Evropské přednášky k filozofii a sociologii dějin křesťanství. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2004, 371

S.

Marek Mocker, mockermarek@hotmail.com

Kniha Tomáše Halíka „Vzýván i nevzýván“ je súborom európskych prednášok, ktoré vznikli v nedávnej minulosti a reflektujú aktuálnu situáciu kresťanstva v neustále sa meniacej Európe. Formovaním sa jednotného politického, ekonomického a kultúrneho priestoru na starom kontinente, sa stále naliehajúcej otvára otázka „identity“ a „duše“ Európy, t.j. toho, čo ju skutočne spája, a čo nie je založené na ekonomicko-politických premisách, ale na historickej pamäti, tradícií a jej duchovnej kultúre. V nadväznosti aj na nedávnu živú debatu v európskom parlamente o zmienke Boha a kresťanstva v preambule základného dokumentu Európskej únie sa ozývajú hlasy, či má byť zjednotená Európa „byrokratickým superštátom“, alebo „spoločenstvom spoločne vyznávaných hodnôt“, ktorých korene sú hlboko zasadené do kresťanstva. Ak sa prikloníme či už k prvému alebo k druhému variantu, históriou potvrdené hodnoty by nemali zostať frázovitému alebo rituálnemu vzývaniu v podobe prehlásení politických a cirkevných ideológov. Z krvavých fragmentov dvadsiateho storočia sú dobre známe prípady, keď sa hodnoty pretavili do „politických sekulárnych náboženstiev“, kde koexistencia snahy vybudovať posvätný svetový poriadok zaobalený do ideológie s dogmatikou, mystikou, vlastnou liturgiou a hierarchiou zmarila milióny životov a na desaťročia umelo rozdelila kontinent. Je nevyhnutným si uvedomiť, čo sa stáva aj základnou tézou, že „náboženstvom Európy dnes už nie je kresťanstvo a naše európske kresťanstvo už nie je náboženstvom“. Európa sa nestala nenáboženskou, ale jej náboženstvo zmenilo obsah, formu a spôsob, ako ľudia tomuto pojmu rozumejú v novom dejinnom a kultúrnom kontexte.

Kresťanstvo dospelo do historickej etapy, kedy je priamo konfrontované s dejinnými skutočnosťami a plodmi svojho vlastného vývoja, hlavne racionalitou a z nej plynúcou sekularitou. Ako väčšinové náboženstvo Európy stratilo svoju integrujúcu silu spoločnosti vo forme „religio“ a prúdom historického času, hlavne v novoveku sa menilo na „confessio“ - na vyznanie, presvedčenie, teda záležitosťou už nie celku, ale len určitej časti (rozdelenie po reformácií) - a napokon na „pietas“, predstavujúcu osobnú zbožnosť. Z Halíkovho rozdelenia je zrejmé, že náboženstvo ako celok predstavuje niečo „všeobecné“, integrujúce celú spoločnosť, niečo „partikulárne“, oddeľujúce alebo odlišujúce jedno od druhého na základe vyznania a naposledy niečo „individuálne“, implicitnú skúsenosť veriaceho s posvätným.

Áká náboženská podoba je potom príznačná pre (post) modernu Európu? Súčasným „religio“ Západu sa stali „médiá“ spolu so všetkými aspektmi, ktoré preberajú z tradičných náboženstiev. Tie prostredníctvom spoločných symbolov, interpretovania sveta, vplyvu na štýl myslenia a chovania sa ľudí, vytvárajú sieť a ponúkajú spoločnú skúsenosť. Dovoľuje nám reprodukcia sekulárnej skúsenosti prostredníctvom médií, vedou a všeobecnou racionalitou hovoriť o pokresťanskej Európe, o pokresťanských hodnotách ako ich označuje Tomáš Halík? A ak áno, aké sú to potom hodnoty? Sú to hodnoty sekulárnej spoločnosti a ich charakter môžeme vyjadriť pojmami rýchlosť, blahobyt a všadeprítomná zábava ako antinómia pre príznačné hodnoty dogmatického kresťanstva, akými boli pomalosť a staroba, neistota a nuda, resp. neschopnosť radosti. Svoj zlatý vek v súčasnosti prežíva i „pietas“, ktorého fragmenty sa preukazujú veľakrát v nekresťanskom synkretizme neognostických vplyvov.

Nemalou mierou sa v predchádzajúcom storočí (druhý vatikánsky koncil, verejne ospravedlnenie sa cirkvi

v dejinách) a viac v tomto storočí zvyrazňuje otázka dialógu medzi náboženstvami a jednotlivými konfesiami, čo vyplýva zo stále častejšej konfrontácie kresťanstva s islamom a najrozličnejšími náboženskými hnutiami. Koncil ukončil „katolicizmus“ – kontrakultúru, ktorá predstavovala reakciu na európsky novovek, reformáciu a proces modernizácie a načrtol cestu ku „katolicite“ – povolaniu cirkvi k všeobecnosti, k univerzalite a otvorenosti voči „ľuďom všetkých jazykov, rás, národov a kultúr“. Ako možno chápať snahy katolíckej cirkvi v dvadsiatom prvom storočí? Posúdenie výzvy v podobe „katolicity“ na formovanie jednotného a univerzálneho všeludského „religio“ je na každom čitateľovi bez rozdielu jeho „confessio“ alebo „pietas“.

Kniha Tomáša Halíka je nielen zaujímavým exkurzom do filozofie a sociológie dejín kresťanstva, ale aj naliehavým volaním po sebareflexii a uvažovaní nad duchovnou budúcnosťou zjednotenej Európy, úlohe kresťanstva pri formovaní európskej identity a celej európskej kultúry.

Vydavateľské informácie o knihe:

Halík, Tomáš: Vzýván i nevzýván. Evropské přednášky k filozofii a sociologii dějin křesťanství. Praha: Nakladatelství Lidové noviny 2004, 371 s.